

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 13 mars 1917 kl. 1/2 1 e. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 9 i anledning av herrar Nilssons i Tånga och Holmströms motion, nr 85, om skrivelse till Kungl. Majt angående den skånska stenkolsgruveindustriens övertagande av staten.

I motion inom andra kammaren, nr 85, hava herrar Nilsson i Tånga och Holmström hemställt, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Majt anhålla om skyndsamt utredning, huruvida och under vilka förutsättningar den skånska stenkolsgruveindustrien bör övertagas av staten, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Till stöd för denna hemställan hava motionärerna anfört följande.

Vårt svenska folk genomgår för närvarande en svårartad kris. Livsmedelsfrågan eller, som det populärt uttryckes, kampen för brödet är den allt dominerande frågan för dagen för breda befolkningslager. Statliga åtgärder för att trygga tillgången på livsmedel, bränsle m. m. jämte åtgärder i prisreglerande syfte ha måst tillgripas i en utsträckning, varom näppeligen någon kunnat drömma. Även om mot många av dessa statliga åtgärder kunna göras berättigade anmärkningar såsom rena missgrepp, försent vidtagna o. s. v., borde dock alla vara eniga om det berättigade och ofrånkomliga i detta statens förmyndareskap, för så vitt som man icke saknar solidaritetskänsla för de ekonomiskt svaga i samhället. Det statliga ingripandet i prisreglerande syfte kan snarare sägas ha berört för få än för många områden; vissa industrier ha fått utnyttja för dem gynnsamma högkonjunkturer på ett i hög grad klandervärt sätt, ofta utan att

Motionen.

dessamma samma industrier i sin produktion i påfallande grad påverkats av den allmänna prisstegringen, därom vittna de enormt höga utdelningar på aktier, utsläppande av nya sådana utan kontant inbetalning o. s. v. Men även om man måste konstatera, att statsmakten visat en allt för stor hänsynsfullhet på vissa håll och begått rena missgrepp på andra, står dock kvar som ett ofrånkomligt faktum, en bestående lärdom för framtiden, då tilläventyrs normala förhållanden inträda, att statsmakten har makt och möjlighet att reglera förhållandena i samhället på ett sådant sätt, att de ekonomiskt svaga skyddas mot kapitalmaktens fria spel.

Tvivelsutan skulle den statliga regleringen utfallit mera gynnsamt, om samhället före krisens inträdande varit organiserat för denna reglering och staten varit i tillfälle att omedelbart påverka prisbildningen. Bränslefrågans ordnande har under krisen lämnat åtskilligt övrigt att önska, men det torde ligga i öppen dag, att, därest icke staten varit i tillfälle att som skogsägare förse marknaden med ansevärd kvantiteter ved, skulle ställningen varit långt mera förtvivlad än vad fallet varit. Därest icke utnyttjandet av kraften i statens vattenfall så orimligt försumrats, skulle ävenledes här statens inflytande på produktion, kommunikationer o. s. v. gynnsamt påverkats.

En bränsleindustri, som icke i minsta mån berörts av den statliga prisregleringen, är den skånska stenkolsgruveindustrien, som därför arbetat under en högkonjunktur, som torde sakna motstycke i denna industris historia. Dess produkter ha under krisen stegrats i pris med bortåt 150 procent och dess aktier ha sprungit i höjden med omkring 100 procent. Vad en sådan prisstegring innebär för den bränslebehövande allmänheten, för kommunikationsväsendet, för industri och produktion över huvud taget borde envar förstå. Denna enorma prisstegring har måhända mest gått ut över statsverket, som lär vara en av gruvbolagets största avnämare. Det ingår icke i syftet med denna motion att undersöka anledningen till, att statsmakten icke ansett nödigt att ingripa mot denna oskäligen prisstegring. Men det förefinnes så mycket större anledning att taga under allvarlig omprövning, huru denna del av vår bränslefråga bör för framtiden ordnas för att bäst tjäna landets och folkets intresse. För att bäst gagna detta syftsmål tveka vi icke att säga: Detta mål vinnes lättast och säkrast genom ett förstärkt av kolgruveindustrien. Om på något område det berättigade i statens äganderätt kan anses i särskild grad vara för handen, är detta fallet just här. Även med ett omsorgsfullt tillvaratagande av landets kraftkällor för ljus och värme i vattenfall, skogar, mossar och kända kollager, torde en import av utländskt bränsle i form av kol vara ofrånkomligt. Frånsett de exceptionellt svåra förhållanden

för import, som nu äro rådande, torde det vara uppenbart, att det även under fredliga och normala förhållanden är av vitalt intresse för staten, såväl med hänsyn till dess stora andel i kommunikationsväsendet, dess allmänna inrättningar m. m. som med hänsyn till produktionen, att den kan utöva ett direkt inflytande på prisbildningen. Ty erfarenheten har givit vid handen, att även om statsmakten utrustas med maktmedel, varigenom detta syftemål kunnat vinnas, dessa maktmedel av en eller annan anledning ofta icke tagas i bruk.

Vidare torde det vara uppenbart, att en mera planmässig och enhetlig behandling av de ärenden, som röra vår inhemska bränslefråga, kan åvägbringas, om staten i största utsträckning förfogar över dessa landets tillgångar på olika områden.

Sistlidna års riksdag fattade beslut om djupborrningar i Skåne med särskilt syftemål att få utrönt möjliga befintligheter av ännu okända kollager. Skulle dessa redan påbörjade undersökningar leda till önskat resultat, föreligger en ytterligare anledning till allvarligt övervägande, om det icke vore för kolindustriens tidsenliga utveckling och för statsintresset gagneligast, att det hela lades i statens händer. Bränslefrågan är en för det allmänna såväl som den enskilde så stor och betydelsefull ekonomisk fråga, att ett tillfredsställande ordnande av densamma icke allt för starkt får påverkas av tillfälliga större eller mindre ekonomiska uppoffringar från statens sida.

Det torde vara självfallet, att i en utredning av frågan bör ingå en noggrann undersökning, i vilken omfattning brytningsvärdiga kollager äro till finnas inom det område, som bearbetas av det skånska stenkolsgruvebolaget.

Den s. k. torvkommittén har föreslagit en undersökning och uppmätning av bränslevärdiga torvmossar inom landet. En samtidigt företagen inventering av stenkollstillgångarna skulle ge ett synnerligen värdefullt material för bedömning av de riktlinjer, efter vilka vår inhemska bränslefråga bör lösas. Dock måste i detta sammanhang starkt pointeras det rent statliga intresset i dessa undersökningar, så att alla ovidkommande spekulationer må hållas på vederbörligt avstånd.

Den av motionärerna framförda frågan om utredning rörande den skånska stenkolsgruveindustriens övertagande av staten bör enligt utskottets mening ställas i samband med 1916 års riksdags beslut i beslätade frågor. Såsom också motionärerna framhållit, beslöt nästföregående riksdag att ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp av 140,000 kronor för verkställande av djupborrningar i Skåne å sådana platser, där det syntes

Utskottets
yttrande.

finnas icke alltför ringa utsikt för att i berggrunden påträffa brytvärda stenkolsförande lager. I sin skrivelse rörande detta ärende uttalade riksdagen »den förvissningen, att Eders Kungl. Maj:t före borrhningsarbetenas verkställande träffar anstalter i syfte att, därest sådana brytvärda mineralfyndigheter, beträffande vilka tillfyllestgörande bestämmelser icke finnas förut stadgade, skulle under arbetenas gång påträffas, statens intressen må bliva vederbörligen tillgodosedda». Samma riksdag beslöt också i anledning av väckta motioner att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, »huruvida och på vilket sätt, med synpunkt företrädesvis inriktad på upprättande av någon vetenskaplig-praktisk institution, staten må kunna medverka till varaktigt befrämjande av en planmässig kraft- och bränslepolitik».

Motionärerna hava i sin motivering bland annat uttalat sig för att en inventering av stenkolstillgångarna i landet måtte komma till stånd. Ett steg i riktning mot en sådan inventering är enligt utskottets mening taget genom beslutet om djupborrningar. Det torde därför vara lämpligt att avvakta resultatet av dessa borrhningar, innan ytterligare åtgärder i samma syfte vidtagas. De beslutade borrhningarnas resultat bör också enligt utskottets mening bliva känt, innan åtgärder vidtagas för att eventuellt bereda staten ökat inflytande över den skånska stenkolsgruveindustrin.

Utskottet har jämväl den uppfattningen, att den vid fjolårets riksdag beslutade stora utredningen rörande en planmässig kraft- och bränslepolitik, vid vilken det säkerligen kommer att tagas vederbörlig hänsyn till de skånska stenkolens betydelse som bränsle, och varvid måhända även frågan om den skånska stenkolsgruveindustriens förstatligande kan komma under omprövning, bör få slutföras, innan riksdagen begär en särskild utredning rörande den detalj i hela bränsleproblemet, som rör de skånska stenkolen.

Slutligen är det enligt utskottets uppfattning för närvarande en mindre lämplig tidpunkt för att verkställa den av motionärerna begärda utredningen. De hava själva framhållit, att de rådande högkonjunkturerna framkallat en stegring av den skånska stenkolsgruveindustriens aktier med omkring 100 procent. Då utredningen givetvis skulle hava till huvudsakligt syftemål att utröna det pris, för vilket industrien ifråga kunde förvärfvas av staten, är det uppenbart, att en utredning nu skulle giva ett värde, som, om statsinlösen på grund av detsamma genomfördes, komme att medföra avsevärd förlust för staten, då konjunkturerna nedgå och de bättre utländska kolen åter kunna konkurrera med de mindrevärdiga skånska stenkolen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att herrar Nilssons i Tånga och Holmströms förevarande motion, nr 85, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 mars 1917.

På utskottets vägnar:

W. BÄCKSTRÖM.

I förevarande ärendes slutbehandling hava inom utskottet deltagit: herrar *Bäckström*, *Leksell*, *Lindmark*, *Andersson* i Gävle, *Johanson* i Huskvarna¹⁾, *Lundgren* i Nora¹⁾, *Vennerström*, *Kaijser*¹⁾, *Norman* och *Johansson* i Sollefteå.

¹⁾ Icke närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation:

av herrar *Andersson* i Gävle, *Leksell*, *Vennerström* och *Johansson* i Sollefteå, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till motionen.
